

Operacijos „Rolling Thunder“ analizė

Vyr. ltn. Rimantas Laučius
*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Oro pajėgų štabo karininkų kursai*

Įvadas

Šiaurės Vietnamas iki Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) operacijos „Rolling Thunder“ kariavo jau dvidešimt metų. Pradžioje, nuo 1946 metų, kovėsi su Prancūzija, kuri bandė neprarasti valdžios ir savo kolonijos žemių. 1954 metais, pasirašius Ženevos susitarimą dėl Indokinijos, Vietnamas, Kambodža ir Laosas tapo nepriklausomomis valstybėmis. Nors šios valstybės buvo įpareigosotos surengti nepriklausomus rinkimus, nė vienoje iš jų jie taip ir neįvyko dėl valdžios baimės netekti pozicijų. Nepraėjus nė metams nuo Ženevos susitarimo, Vietname prasidėjo partizaninis karas. Šiaurės Vietnamas pareiškė remiantis partizanus, kovojančius pietuose, ir norintis perimti viso Vietnamo valdžią, nors pietuose jo įtaka stipriai menko. Pietų Vietnamo politikai, remiami JAV, kurios nusprendė neleisti Pietryčių Azijos regione lengvai įsigalėti komunizmui, nesiruošė užleisti pozicijų. Jie ėmė naudoti JAV sraigtasparnius ir ginkluotę, tiesioginiuose veiksmuose dalyvavo ir patys JAV instruktoriai. 1964 m. rugpjūčio 2 d., priplaukę prie tarptautiniuose vandenyse patruliuojančio JAV laivo „USS Maddox“, Šiaurės Vietnamo laivai atidengė kulkosvaidžių ugnį – įvyko Tonkino incidentas. Po dviejų dienų (rugpjūčio 4 d.) padaryta žvalgybos klaida, kurią JAV valdžia priėmė kaip dar vieną Šiaurės Vietnamo išpuolį. Išslaptinus JAV nacionalinės saugumo agentūros dokumentus, paaiškėjo, kad rugpjūčio 4-osios išpuolio niekada nebuvo [1]. Tonkino incidentas JAV tapo dingstimi pradėti bom-

bardavimo operaciją (programą) „Rolling Thunder“ prieš Šiaurės Vietnamą.

Šioje analizėje kaip pagrindiniai šaltiniai daugiausia buvo naudojami moksliniai darbai, siekiant surinkti kuo daugiau tikslios ir glaustos informacijos apie operacijos eigą. Taip pat šioje analizėje norėjau pateikti ne tik „sausų“ skaičių ir teorijos, todėl naudojami ir straipsniu moksliniame žurnale „Perspectives in History“ [2]. Jame atsargos pulkininko Stepheno A. Nicholso išgyvenimai gretinami su istoriniais faktais. Šaltiniai iš buvusių ar esamų komunistinių šalių kaip visuomet yra sunkiai prieinami. Dažniausiai visi archyvai sunaikinami, todėl įvardyti tikslus Šiaurės Vietnamo nuostolius yra tikrai sudėtinga. Taigi, rinkdamasis provakarietiškos literatūros šaltinius, stengiausi rasti kuo šališkesnių mokslinių straipsnių.

Operacijos „Rolling Thunder“ analizė

JAV operacija „Rolling Thunder“, nukreipta prieš Šiaurės Vietnamą, vyko nuo 1965 m. kovo 2 d. iki 1968 m. lapkričio 2 dienos. Mūšiai virė visame Šiaurės Vietname, kuris dar buvo suskirstytas į 7 regionus (žr. 1 pav.). Pagrindiniai šios operacijos dalyviai buvo JAV su Pietų Vietnamu prieš Šiaurės Vietnamą, kurį rėmė Kinija, Sovietų Sąjunga ir Šiaurės Korėja.

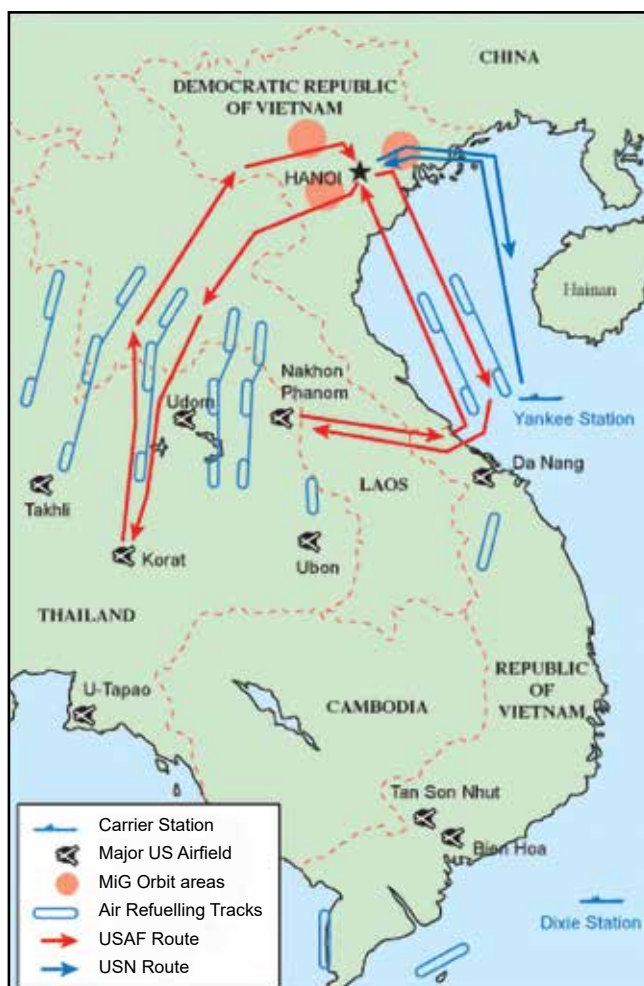
Kaip minėjau, amerikiečiai Šiaurės Vietnamą padalijo į 7 atsakomybės rajonus: 1, 5, 6A rajonai buvo JAV karinių oro pajėgų, o 2, 3, 4 ir 6B rajonai – JAV karinio jūrų laivyno atsakomybė. Hai-fongas, Hanojus ir Kinijos siena buvo nustatytos kaip skrydžiams draudžiamosios zonos (angl. *prohibited zone*).

1 pav. Atsakomybės rajonai Šiaurės Vietname [3]

Pagrindinės JAV Antrosios karinių oro pajėgų divizijos ir Septintosios oro pajėgų flotilės (atskiras JAV karinių oro pajėgų padalinys) dislokacijos vietos buvo aviacijos bazės Tailande. Karinio jūrų laivyno 7-oji flotilė skrydžius vykdė iš Tonkino įlankoje esančių lėktuvnešių, dar vadinamų „Yankee Station“. Taktiniu požiūriu skrydžiai buvo vykdomi iš skirtingų krypčių, taip neleidžiant priešui koncentruotis pulti į vieną pusę. Tuo metu Šiaurės Vietnamas savo oro gynybos pozicijas buvo išdėstęs visoje šalyje ir skrydžius daugiausia vykdė iš centrinės šalies dalies, sostinės Hanojaus apylinkių.

Vienas iš esminių JAV tikslų buvo pakelti Pietų Vietnamo žmonių bei karių kovinę dvasiją ir priešingai paveikti Šiaurės Vietnamo žmones. JAV iškėlė ir kitų užduočių: išsikovoti didesnę galią derybose, sumažinti Šiaurės Vietnamo infiltruojamus karius ir į Pietų Vietnamą tiekiamus resursus, pademonstruoti norą kautis už savo sąjungininkus [4]. Pagrindinis jų priešininkų tikslas buvo išgyventi ir neleisti priešiškomis pajėgoms užimti teritoriją bei tęsti komunistinės valdžios pradėtus darbus.

2 pav. Priartėjimo maršrutai [5]

JAV prezidento Lyndono B. Johnsonso manymu, pagrindiniai taikiniai buvo karinė infrastruktūra ir kelių tinklai. Pagal tuometės ginkluotės galimybes, norint tiksliai pasiekti tokius taikinius, privalėjai juos aptikti, aiškiai vizualiai juos identifikuoti. Šiaurės Vietnamas puikiai išnaudojo turimus gamtos privalumus kaip masuotę ne tik kariams, bet ir bazėms bei antžeminei technikai. Vis dėlto svarbiausi strateginiu požiūriu šioje operacijoje buvo tiltai, geležinkeliai ir kelių tinklai, kuriais šiaurės vietnamiečiai vykdė

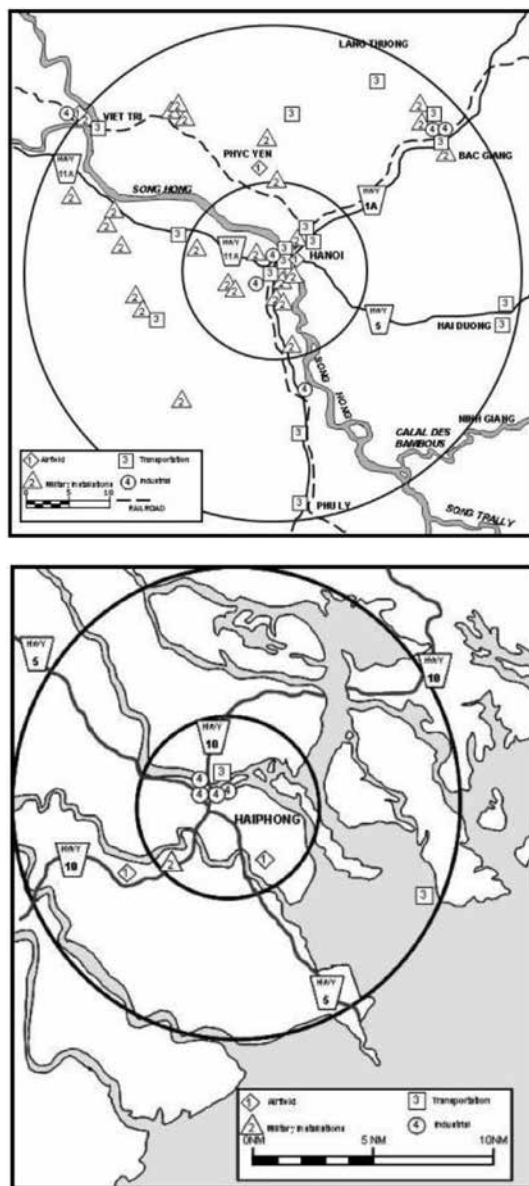
logistinių tiekimą į pietus. Amerikiečiams naikinant šią infrastruktūrą, vietnamiečiai statė pontoninius tiltus ir atkūrinėjo logistines grandines net per bombardavimus. Pagrindinės kliūtys lakūnams buvo kalnuota vietovė (ypač šiaurinėje šalies dalyje) ir džunglių masyvai. Priartėjimo kryptys pavaizduotos 2 paveiksle.

Šiaurės Vietnamas jau 20 metų iki operacijos „Rolling Thunder“ aktyviai kariavo, tad jų karinis pasirengimas buvo aukšto lygio. Moralė taip pat per ilgus karo metus nebuvo palaužta. Ginkluote ir įranga šiaurės vietnamiečius puikiai aprūpino kinai, sovietai bei Šiaurės Korėja. Jie puikiai išnaudojo sovietines oro gynybos sistemas su raketomis „žemė-oras“ SA-2 ir „S-75 Dvina“. Leonido Brežnevo atstovaujami komunistai Šiaurės Vietname dislokavo tūkstančius raketų, oro gynybos sistemų ir radarų. Per metus nuo operacijos pradžios priešlėktuvinių ginklų (įvairaus kalibro – nuo 37 mm iki 57 mm) skaičius išaugo per 5 000. Be labai efektyviai veikiančios oro gynybos, Šiaurės Vietnamas gerai išnaudojo ir karines oro pajėgas. Buvo naudojami ir senieji naikintuvai MiG-17, bet didžiausią grėsmę amerikiečiams kėlė naujieji MiG-21, kurie buvo apginkluoti raketomis „oras-oras“ „AA-2 Atoll“ bei „Vympel K-13“ ir galėjo mesti rimtą iššūkį JAV plačiai naudojamiems naikintuvams F-4. Šiaurės Vietnamo lakūnai, siekdami įvaldyti sovietinius naikintuvus, vykdavo treniruotis į tuometę Rusiją, kur mokėsi jos taktikos [4]. Dirbti su oro gynybos sistemomis vietnamiečius daugiausia apmokė irgi sovietai.

Nagrinėjant įvairius šaltinius šios karinės operacijos tema, iškart galima susidaryti nuomonę apie prastą JAV prezidento civilinės administracijos politikų lyderystės pavyzdį. Nors kai kurie ekspertai ir nedrįsta vertinti, dauguma pabrėžia, kad prasti politikų prioritetai, lyderystė ir priimti sprendimai pasiuntė į mirtį daugiau nei 1 000 skraidančio personalo žmonių. Todėl JAV karių moralę ir pasitikėjimą kėlė kolegos ir padalinių vadai, teigdami, kad lyderystė priklauso ne nuo laipsnių, o dažniau nuo kovinės patirties ir kovos dvasios [6]. JAV lakūnų karinis pasirengimas buvo labai stiprus, tačiau operacijai tęsiantis ilgiau, nei buvo planuota, ir orlaivių iguoloms žūstant nuo priešo oro gynybos, teko pasitelkti ir 500 valandų ore neišbuvusius lakūnus. Pagrindiniai JAV karinių oro pajėgų nau-

dojami orlaiviai buvo F-105 „Thunderchief“ – jie sudarė 75 proc. visų jų pajėgumų. Šie orlaiviai daugiausia nešdavo 1 000 arba 750 svarų sveriančias bombas. Dėl didelio bombų svorio lakūnai negalėdavo pripilti pilno bako, todėl daugumai F-105 naikintuvų įgulų tekdavo įsipilti kuro ore virš Laoso (žr. 2 pav.). Bandydami išvengti juos aptinkančių oro gynybos radarų, JAV pilotai pradėjo skraidyti žemame aukštyje, tačiau tai priešui leido dar efektyviau panaudoti paprastus antžeminius oro gynybos ginklus. Norėdami sustiprinti savo pozicijas, vakariečiai pasitelkė naikintuvus F-4 su AIM-7 radaru valdomomis raketomis „oras-oras“ bei legendinius bombonešius B-52, kurie galėdavo nešti daugiau nei 80 vienetų 500 svarų sveriančias bombas. Galiausiai buvo pasitelkti naikintuvai „Grumman A-6A Intruder“, kurie galėjo vykdyti operacijas ir naktimis, ir prastomis orų sąlygomis, nes jau turėjo integruotą skaitmeninę atakos valdymo sistemą, kuriai nereikėjo vizualaus taikymosi. Vėliau operacijoje JAV pradėjo naudoti ir priešradarines raketas „AGM-45 Shrike“, kurios sumažino priešų oro gynybos efektyvumą nuo 5,7 proc. 1965 metais iki 2,9 proc. 1968 metais.

Amerikiečių veiksmus labiausiai varžė ne puikiai besiginantys oro gynybos vienetai, o jų pačių valdžia. Kariškiai buvo apriboti taip stipriai, kad kartais buvo galima susidaryti įspūdį, jog iš užduoties jiems grįžti jau nebeįmanoma. Valdžia kai kurių priešų oro gynybos sistemų net neleido atakuoti iki tol, kol jos neatidengia ugnies, nes bijojo, kad dėl pozicijose esančių sovietų ar kinų instruktorių Sovietų Sąjunga ir Kinija neįsitrauktų tiesiogiai į konfliktą [2]. Amerikiečiai labai bijojo priešišku pajėgų civilių aukų, tad virš pagrindinių dviejų miestų nustatė ribotąsias (angl. *restricted*) ir draudžiamąsias (angl. *prohibited*) zonas (žr. 3 pav.). Nuo Hanojus centro 10 jūrmylių buvo nubrėžta draudžiamoji zona ir 30 jūrmylių – ribotoji zona, į kurią lakūnams buvo draudžiama įskristi. Atitinkamai Haifongas turėjo 4 ir 10 jūrmylių zonas [6], tad pagrindiniai aukštos vertės taikiniai, tokie kaip aerodromai, iš kurių kildavo Šiaurės Vietnamo MiG naikintuvai, logistikos centrai, kariniai daliniai ir karo pramonės gamyklos, taip ir liko nepasiekiami iki 1966 m. balandžio mėnesio.

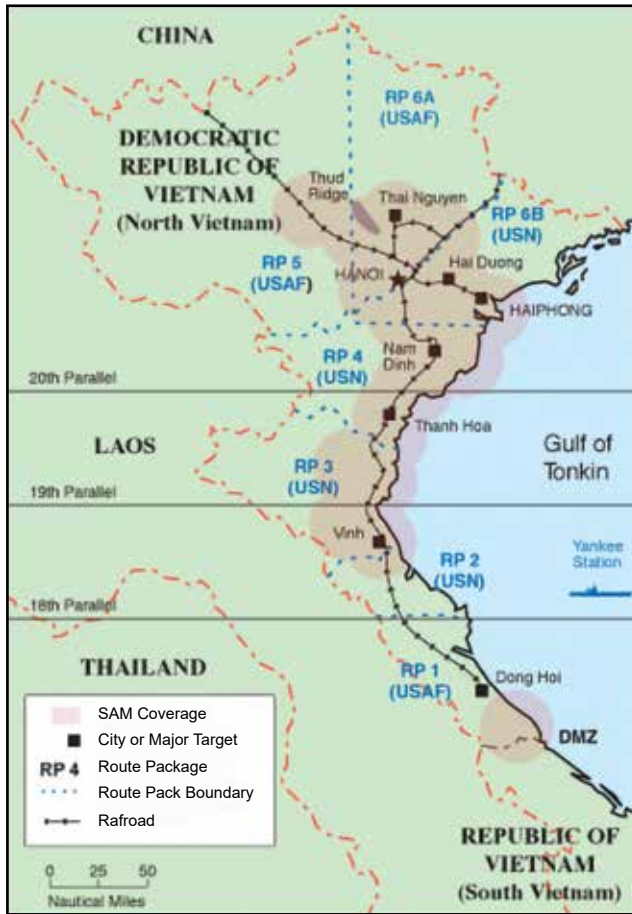

3 pav. Ribotųjų ir draudžiamųjų zonų žemėlapis [6]

JAV trumpalaikių tikslų šioje operacijoje neturėjo (turėjo tik pagrindinį), nes visa operacija ir turėjo būti vieno greito tikslo įgyvendinimas. Operacija „Rolling Thunder“, turėjusi trukti 8 sa-

vaites, truko trejus metus [7].

Pagrindinė šios operacijos laiko ašis prasideda nuo Tonkino incidento (1964 m. rugpjūčio 2–4 d.). Vos po dviejų dienų amerikiečiai įvykdė operaciją „Pierce Arrow“, kurios metu sunaikino apie 10 proc. visos šalies degalų bazių ir 29 Šiaurės Vietnamo patrulių laivus. Šioje operacijoje buvo numušti ir 2 JAV orlaiviai – vienas įgulos narys buvo paimtas į nelaisvę, kiti žuvo. Karui tęsiantis, karo belaisvių vis daugėjo, tai JAV neleido griežtinti sąlygų Šiaurės Vietnamui. Praėjus keliems mėnesiams nuo operacijos pradžios, 1965 m. gegužę JAV prezidentas leido kirsti 20-ąją lygiagreotę (žr. 4 pav.). Prasidėjo visą šalį (išskyrus draudžiamąsias zonas) apėmę bombardavimai. Tų pačių metų liepą vietnamiečiai pirmą kartą efektyviai panaudojo sovietų duotas raketas „žemė-oras“. Prasidėjo didelis Šiaurės Vietnamo apginklavimas oro gynybos sistemomis. Neturėdami gero oro erdvės virš Hanojaus vaizdo, amerikiečiai nesugebėjo išvengti naikintuvų MiG oro atakų. Vietnamiečiai, žinodami pagrindinius JAV bombonešių kelius, stengdavosi juos naikintuvais MiG numušti nepasiekusius tikslo. Tad 1967 m. sausio 2 d. JAV įvykdė operaciją „Bolo“, kurios metu, imituodami tuos pačius bombonešių maršrutus, skrido 56 naikintuvai F-4 [8]. Šiaurės Vietnamo karinių oro pajėgų naikintuvai MiG-21, patruliuodami ir tikėdamiesi sulaukti bombomis perkrautų ir nemanevringų bombonešių, sulaukė kelių F-4 grupių atakų. Šios operacijos metu 7 MiG-21 buvo numušti, o amerikiečiai jokių nuostolių nepatyrė. Komunistams nesileidžiant į derybas, JAV politikai leido jungtinių oro pajėgų vadams bombarduoti Hanojaus ir Haifongo regionuose esančias aviacijos bazines ir kitas karines infrastruktūras. 1967 m. vasarą surengtas vienas didžiausių bombardavimų pasaulio istorijoje, tačiau ir tai nesugebėjo pasiekti esminių pokyčių strateginiu požiūriu, kol galiausiai 1968 m. lapkričio 2 d. prezidento Lyndono B. Johsono sprendimu operacija buvo nutraukta.

4 pav. Lygiagretėmis suskirstytas Vietnamas [5]

„Rolling Thunder“ operacijoje neišskirčiau nė vienos pusės pergales, nors mažų pavienių pergalių buvo abiejose pusėse. Mano manymu, galutinis rezultatas yra JAV nesėkmė. Ši operacija neatnešė jokių ilgalaikių padarinių. Ji baigėsi dėl kelių esminių aspektų. Pirmiausia „Rolling Thunder“ taip ir nepalaužė vietnamiečių moralinės galios priešintis. Jie vis vien tiek davo ginkluotę pietuose kariaujantiems ir demokratinę valdžią nuverstį bandantiems kariams. Taip pat operacija ne tik kad nesustabdė, o net pastiprino Šiaurės Vietnamo sąjungininkų ginkluotės tiekimą siekiant priešintis JAV. Nesėkmingos bombardavimo atakos, kuriose žuvo civiliai ir buvo naikinama

civilinė infrastruktūra, ne tik sukeldavo protestus Šiaurės Vietname, bet ir atšaldė politinius santykius su kitomis provokarietiškoms šalimis. 1968 m. pačioje JAV prasidėjo antikarinės demonstracijos. Piliečiai prašė nutraukti beprasmią karą Vietname – tai buvo dar viena svari priežastis stabdyti operaciją.

Išvados

Operacija „Rolling Thunder“ turėjo įtakos priimant vėlesnius karinių konfliktų sprendimus tiek kariuomenės, tiek politikų atžvilgiu. Viena iš pagrindinių „Rolling Thunder“ pamokų, iš kurios pasaulis mokosi jau ne pirmą kartą (pvz., Didžiosios Britanijos bombardavimas per Antrąjį pasaulinį karą), kad vien oro galia ir bombardavimu ilgalaikės pergalės ar reikšmingo pokyčio nepasiekiasi – tam reikalinga skirtingų pajėgų kooperacija. Mano manymu, į šią operaciją turėjo būti įtrauktos sausumos pajėgos bei specialiųjų operacijų pajėgų padaliniai, kad JAV naudota taktika taptų efektyvesnė.

Antra, žvalgyba yra vienas pagrindinių aspektų oro operacijoje. Norint, kad taikiniui būtų padaryta maksimali žala, žvalgyba turi išsiaiškinti, kuria kryptimi ir kurioje vietoje smogti taikiniams efektyviausia.

Trečia, JAV oro pajėgos išmoko bombardavimui išnaudoti nakties metą. Į operaciją įtraukus modernius orlaivius, atakos tapo ne tik efektyvios, bet ir išgelbėdavo lakūnus nuo oro gynybos sistemų pasitelkiant netikėtumo faktorių.

Ketvirta, amerikiečiai šioje operacijoje įvaldė ir prieš oro gynybos slopinimo taktiką (angl. *Suppression of Enemy Air Defenses*, SEAD), į kurią ankstesniais laikais nebuvo sutelktas toks didelis dėmesys.

Penkta, norint kuo efektyviau atlikti nustatytas užduotis, būtina gerai iširti operacijos aplinką.

Šešta, viena skaudžiausių pamokų, kad kiekvienas neužtikrintas taikinio parinkimas nužudo tūkstančius civilių (per operaciją „Rolling Thunder“ žuvo apie 182 tūkst. vietnamiečių).

Bibliografija

1. Hanyok, R. J. *Spartans in Darkness: American SIGINT and the Indochina War, 1945–1975*. Center for Cryptologic History, 2002.
2. Roose, Jr., Thomas A. The Results of Operation Rolling Thunder: Did it Work? *Perspectives in History*, Vol. XI, 1996.
3. *Route Packs in Vietnam > Air Force History and Museums > Fact Sheets*. (s. a.). <https://www.afhistoryandmuseums.af.mil/About-Us/Fact-Sheets/Article/639570/route-packs-in-vietnam/> [žiūrėta 2023-05-14].
4. Deeney IV, John J. *Finding, Fixing, and Finishing the Guideline: The Development of the United States Air Force Surface-to-Air Missile Suppression Force During Operation Rolling Thunder*. U. S. Army Command and General Staff College. 2010.
5. *Downtown Historical Background*. (s. a.). http://www.air-battle.co.uk/d_history.html [žiūrėta 2023-05-13].
6. Fey, P. *Effects of Leadership on Carrier Air Wing Sixteen's Loss Rate During Operation Rolling Thunder, 1965–1968*. U. S. Army Command and General Staff College, 2006.
7. Clodfelter, M. *The Limits of Air Power: The American Bombing of North Vietnam*. University of Nebraska Press. 2006.
8. Ravenstein, Ch. A. Operation Bolo. *The United States Air Force in Southeast Asia 1965–1973*, 1976.